

UNESCO ပုၤန့ၣ်တၢ်ခိၣ်ကျၢၢ် အီၤဒရံၤအစူၢ်လု (Audrey Azoulay) အလံာ်ဟ့ၣ်ယုၢ်လၢ တၢ်မၤလၢကပီၤ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘုၣ်ပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်အမုၢ်န့ၣ်

၉ သီ, လါအီကူ, ၂၀၂၀ န့ၣ်

ပုၤအမဲၤရကၤကလံၤဖိတဖၣ်အတၢ်စံးတၢ်ကတိၤလၢအမုၢ်ဝဲ “Mitákuye Oyás'in” စံးတၢ်န့ၣ်အိၣ်ပညီ မုၢ်ဝဲ “ပမုၢ်ပုၤတဖၣ်လၢအဘၣ်ထွဲလိာ်သး” မ့တမ့ၢ် “ပမုၢ်ပုၤလၢအဒီဘူးဒီတံၢ်လိာ်သး” လီၤ. တမ့ၢ် ထဲလၢပဝဲပုၤကူပုၤကညီဘၣ်. တၢ်လၢအတမ့ၢ်ပုၤကူပုၤကညီစ့ၢ်ကီးပပ်ယုာ်ခဲလၢာ်လီၤ. ပုၤဟ့ၣ်ဝၢ်အံၤဖိ အတၢ်ကတိၤကျိၤကတုၤကတုၤလၢ အမုၢ်ဝဲ “ike loa” အိၣ်ပညီမုၢ်ဝဲ “ဒ်သိးပကထံၣ်ဘၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်” န့ၣ်ပပ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ် တၢ်သ့ၣ်ညါတၢ်န့ၣ်ပၢၢ်တမံၤလၢအဘၣ်သးဒီး တၢ်မၤလိာ်သးသမူစီၤတဲာ် ဒ်သိး ပသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ပတၢ်ဘၣ်ခွံးဘၣ်ထွဲဒီး ဟီၣ်ခိၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. လၢအဖၣ်ရံၤကၤ ကလံၤထံးဖိအကျါ Njuu တၢ်ကတိၤလၢအဘူးကလီၤမၤကွံာ်တမံၤ အတၢ်ကတိၤတဖျါလၢအမုၢ်ဝဲ “Igqe” န့ၣ် ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ် တၢ်သးသမူတဖၣ် အတၢ်ဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်နီၤဝဲ “တၢ်မူအသဟီၣ်” န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆါမဲာ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျါ အတၢ်တၢ်တဖၣ် စးထီၣ်လၢမူခိၣ်ကလံၤသီၣ်ဂီၤအတၢ်လဲလိာ်သး တုၤလၢ COVID-19 အပူၤ, တၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးဒ်အံၤတဖၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်ပုၤတၢ်ထံၣ်လၢ အဘူးအဖျိာ် အိၣ်အါမးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ပုၤထူလုၤဖိတဖၣ် မုၢ်ပုၤလၢအအံၤက့ၤကွၢ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်, အအိၣ်ဒီး တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, တၢ်လုာ်တၢ်လုာ် ဒီးတၢ်စံးတၢ်ကတိၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးဒိၣ်မးတဖၣ်အသိး, အဝဲ သ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကူၣ်သုးဘၣ်လုာ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်ကွၢ်လိမးဒီးစူးကါအီၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်မုၢ်တဘၣ်တၢ်ဒိကန့ၣ်လုၤပိာ်မၤထွဲအီၤဘၣ်န့ၣ်တၢ်ကွၢ်လိမးဒီးစူးကါအီၤ တသ့ဘၣ်.

တၢ်ပပ်ပနီၣ်မၤလၢကပီၤ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘုၣ်ပုၤထူလံၤဖိအမုၢ်န့ၣ်ကိးန့ၣ်ဒဲး ဖဲ လါအီကူ (၉)သီ န့ၣ် မုၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တမံၤလၢ ပကမၤလၢကပီၤပုၤထူလံၤဖိ ပုၤတဝၢတဖၣ်အံၤဒီး အတၢ်သ့ၣ်ညါ န့ၣ်ပၢၢ်တဖၣ်လီၤ. တန့ၣ်ညါအံၤတၢ်တိာ်ထူမုၢ်ဝဲဒၣ် “သ့ၣ်ထီၣ်သကိးပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်န့ၣ်န့ၣ်လိာ်သးအသိးဒီး ပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်-တၢ်တမံၤလၢအသ့ၣ်လီၤအသးဂၢၢ်ဂၢၢ်ကျၢၤကျၢၤလၢ ပုၤကူပုၤကညီတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒီး တၢ်ပပ်ကဲလိာ်သး ဒီဖျါလၢ တၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီလိာ်သးအသိးဒီး ပုၤကိးဂၢၢ်ဒဲး အတၢ်ပပ်ယုာ်ပပ်ဂီၢ် အယိလီၤ.

ပုၤထူလံၤဖိတဖၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်တၢ်လီၤဆီတမံၤလၢ ကဆုၤပုၤဆူတၢ်အိၣ်ကါအိၣ်ဒီးအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တဘျီယီ အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မုၢ်စ့ၢ်ကီး ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ အဘၣ်ဒီဘၣ်ထံးညီကတၢ် ဒီဖျါလၢ ဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်လဲလိာ် အတၢ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ- ပုၤကရူၢ်လၢအနီၢ်ဂံၢ်စ့ၤတဖၣ်န့ၣ်, ဒီဖျါလၢ COVID-19 တၢ်ဘၣ်ဒီဘၣ်ထံးအယိ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဒီဘၣ်ထံးညီန့ၣ်ဒဲး ပုၤဂုၤပုၤဂၤတဖၣ် မုၢ်လၢ

အဝဲသ့တဲဒီးန့ၣ်ဘၣ် ဆူၣ်ချတၢ်အံၤထွဲကွၢ်ထွဲဒီး တၢ်ကစီၣ်လၢကမျၢၢ်အဂီၢ်ဒ်သိးပှၤဂၤဘၣ် အယိန့ၣ်လီၤ.

ပှၤထူလံၤဖိတဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒွဲးမ့ၢ်အိၣ် ၆.၂ မျးကယၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိအကျါဒီး မ့ၢ်ကတိၤတၢ်ကတိၤ အစ့ၤကတၢ် ၄,၀၀၀ ကျိၣ်ဘၣ်ဆၣ်သန့ၣ်က့, အနီၣ်နီၣ်တခါ တၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီး တၢ်စံးတၢ်ကတိၤတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤ ဘၣ်သဂၢ်ဝဲဒီး တၢ်ဘၣ်ယိၣ်လီၤပျံၤလၢ ကလီၤမၢ်ကွံၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ UNESCO ခါထီၣ်အခိၣ်ဆူ တၢ်မၤတမံၤလၢ ကမၤသီၣ်ထီၣ်ဝဲ ပှၤထူလံၤဖိပှၤတဝါတဖၣ်အံၤအကလုာ် ဒ်အမၤဝဲသ့လၢကျဲးကိးဘိဒဲး ဒ်တၢ်စိတၢ်ကမီၤအိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ပမၤတၢ်အံၤလၢအခိၣ်ထံးတဘိအမ့ၢ်ဝဲ တၢ်မၤစၢၤဒုးရၤလီၤ ပှၤထူလံၤဖိတဖၣ်အတၢ်စံးတၢ်ကတိၤ- အဒိ, ပဟံးန့ၣ်တၢ်တီၣ်ခိၣ်ရိၣ်မဲလၢ ဘိမ့ၢ်စၢၤဖျိၣ်ခၢၣ်စးလၢ တၢ်မၤစၢၤရၤလီၤဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘၣ် ဆဲးဆဲးဖျိၣ်ပှၤထူလံးဖိ အတၢ်စံးတၢ်ကတိၤ စးထီၣ် ၂၀၂၂ တုၤလၢ ၂၀၃၂ န့ၣ်လီၤ.

ကျဲးအဂၤတဘိလၢပမၤတၢ်အံၤမ့ၢ်ဝဲ တၢ်မၤဖျါထီၣ်ပှၤထူလံၤဖိအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢၢ်အလုာ်အပှၤ ဒီဖျိ တၢ်တဲဖျါဒုးသ့ၣ်ညါခိၣ်ယၢန့ၣ်ဆၢၣ်ဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်- ဒီဖျိလၢ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆီတလဲလၢ ဘိမ့ၢ်စၢၤဖျိၣ်ကရၢဆဲးဆဲးဖျိၣ် တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤ တၢ်သးသမူဒီးအတၢ်ဘၣ်ထွဲသန့ၣ်ဒီး ဒီဖျိလၢ တၢ်ပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ် တုၤလီၤတီၤလီၤလၢ ပှၤထူလံၤဖိတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ် ဒ်အမ့ၢ်ဝဲထံကီၢ်တဘၣ်ဒီးတဘၣ် ဘၣ်ထံၣ်လိၣ်ကတိၤသကိးတၢ် ဘၣ်ယးဒီး တၢ်သးသမူလီၤဆီဒီး တၢ်မၤဂ့ၤမၤစၢၤတၢ်သးသမူဒီး အတၢ်ဘၣ်ထွဲသန့ၣ်ဒီး UNESCO ထံကီၢ်တဘၣ်ဒီးတဘၣ် တၢ်ယိထံမၤကွၢ် ပိၣ်လဲၣ်ပိၣ်တြီၤခိၣ်မချၢၣ်.

ကျဲးလၢခံကတၢ်တဘိမ့ၢ်ဝဲဒၣ် တၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ် - အဒိ, တၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီး ပှၤထူလံၤဖိသးစၢ်တဖၣ်လၢ တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ကဲထီၣ်တၢ်တီၤကျဲးလၢ တၢ်ဒိတဒၢတြီၤဆါ COVID-19 လၢ အ့ၣ်ရၢၣ်မ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး.

လၢတၢ်ဘၣ်သဂၢ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဖျါၣ်တၢ်တၤတဖၣ်အပူၤ, ပှၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၢ်ပှၤတၢ်အစၢၤလၢ အလီၤဆီတဖၣ် ဒ်သိး ပကလဲၤဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့ၣ်က့ ပမ့ၢ်ဘၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ဖးသ့အိၣ်န့ၣ်, ပကြး ဒိကန့ၢ်မၤထွဲအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် အကလုာ်လီၤ. လၢသးသဟီၣ်အံၤ အပူၤ, UNESCO ပၣ်လီၤအသးကျၢၤမုဆူလၢ ကဟံးယၢ်ဂၢ်ကျၢၤဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘၣ်အမ့ၢ်နံၤအံၤဒီး တၢ်သးအိၣ်မၤဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ် ပတၢ်ဘၣ်ခွံးဘၣ်ထွဲတဖၣ် ဒ်သိး ကသူၣ်ထီၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ကၢအိၣ်ခိးလၢ တၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်အပူၤဒီး မၤလိန့ၢ်ပၢၢ်တၢ်အိၣ်ဆိး ယူယူဖိးဖိးတပူၤယိအဂီၢ်လီၤ.